

NIM

Norges institusjon for
menneskerettigheter

Befolkningens tanker om eldres rettigheter

En spørreundersøkelse om norsk eldreomsorg

Forord

I august 2024 kom regjeringens perspektivmelding. Den viser at vi i 2060 kommer til å leve seks år lenger og at vi vil være 700.000 flere eldre. Disse tallene kan være vanskelige å ta innover seg. Hvilken betydning vil dette ha for evnen til å ivareta eldres rettigheter? Og hvordan ivaretas de egentlig i dag?

Med denne undersøkelsen ønsker Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) å kartlegge hvordan befolkningen ser på ivaretakelsen av eldres rettigheter i norsk eldreomsorg.

Funnene er nokså nedslående. Undersøkelsen viser blant annet at halvparten av oss ikke tror at eldreomsorgen vil være i stand til å ta vare på oss på en god måte når vi blir gamle. Og gamle, det er det altså stadig flere som skal bli. Denne demografiske bølgen, som vi vet vil treffe oss, er det ikke lett å vite hvordan man skal forberede seg på. Men et sted å starte er med kunnskap om at dette er noe befolkningen både tenker på og bekymrer seg over. Løsningen på ethvert problem, stort eller lite, starter med erkjennelse. Vi håper rapporten kan bidra til det.

God lesning!

Adele Matheson Mestad

Direktør i NIM

Eldres menneskerettighets-situasjon i Norge

- Eldre er beskyttet av de samme menneskerettighetene som alle andre, blant annet rett til liv, helse, privatliv og vern mot nedverdiggende og umenneskelig behandling.
- I Norge er disse rettighetene beskyttet både i nasjonalt lovverk og ulike konvensjoner Norge har forpliktet seg til.
- Samtidig viser en rekke rapporter og tilsyn at eldres menneskerettigheter er under press på flere områder, særlig i eldreomsorgen.
- NIM konkluderte i 2019 med at myndighetene måtte ta grep på en rekke ulike områder der eldres menneskerettigheter utfordres. I en oppfølgingsrapport fra 2023 fant NIM få tegn til bedring.

Eksempler på menneskerettighetsutfordringer i norsk eldreomsorg

Tvungen helsehjelp

Praktiseringen av tvungen helsehjelp overfor eldre synes i flere tilfeller å ikke være i tråd med menneskerettslige krav, særlig retten til privatliv.

Vold og overgrep

Flere studier og rapporter tyder på at vold og overgrep mot eldre ikke blir avdekket og håndtert tilstrekkelig. Det er fortsatt mangel på strategier, tiltak og kunnskap på området.

Underernæring og uheldig legemiddelbruk

Mange eldre på sykehjem og hjemmeboende er underernærte og utsettes for uheldig legemiddelbruk i eldreomsorgen.

Om undersøkelsen

- I september 2024 gjennomførte Verian på oppdrag fra NIM en spørreundersøkelse om ivaretagelsen av eldres menneskerettigheter i norsk eldreomsorg.
- Undersøkelsen er gjennomført gjennom KANTAR MEDIA sitt panel som heter GallupPanelet. Litt under 1100 personer har svart på undersøkelsen, som ble rettet mot et representativt utvalg av befolkningen fylt 18 år eller eldre.
- Bokstaven «n» i de følgende sidene betyr antallet personer som har svart på spørsmålet (respondenter).
- Feilmarginen i undersøkelsen som helhet varierer mellom +/- 1,4 % og +/- 3,1 %. For de mindre delutvalgene er feilmarginen større. I forskning er det vanlig å akseptere en feilmargin på inntil 5 %. Funnene som presenteres knyttet til pårørende går noe utover dette. Disse resultatene vil derfor være beheftet med noe større usikkerhet.

Undersøkelsens hovedfunn

Nesten halvparten svarer at de er ganske eller helt uenig i at de tror at eldreomsorgen vil være i stand til å ivareta dem på en god måte om de får behov for hjelp når de blir gamle.

Mer enn 1 av 4 svarer at de kjenner til at noen i sin omgangskrets har vært utsatt for uverdigg behandling i eldreomsorgen.

4 av 10 har ikke tillit til at myndighetene rydder opp når det avdekkes lovbrudd i eldreomsorgen.

Ivaretakelse av hjelpetrequende eldre

Påstand 1: Hjelpetrequende eldre blir godt ivaretatt i norsk eldreomsorg.

32 % svarer at de er ganske eller helt uenig.

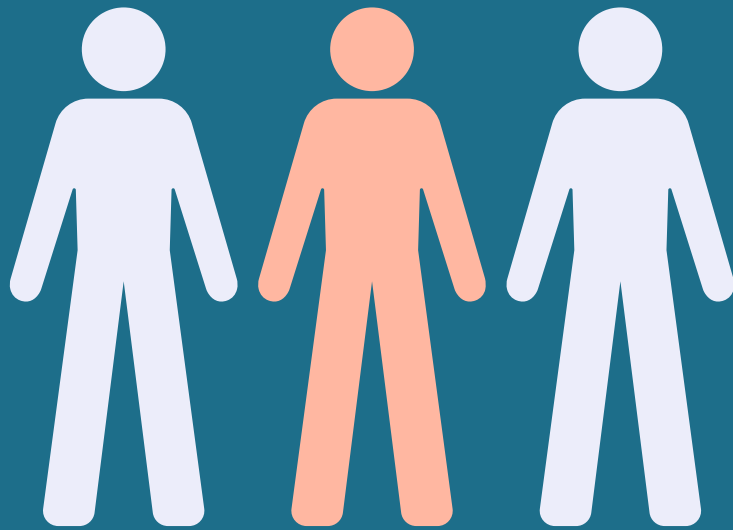

30 % er verken enig eller uenig.

35 % er ganske eller helt enig.

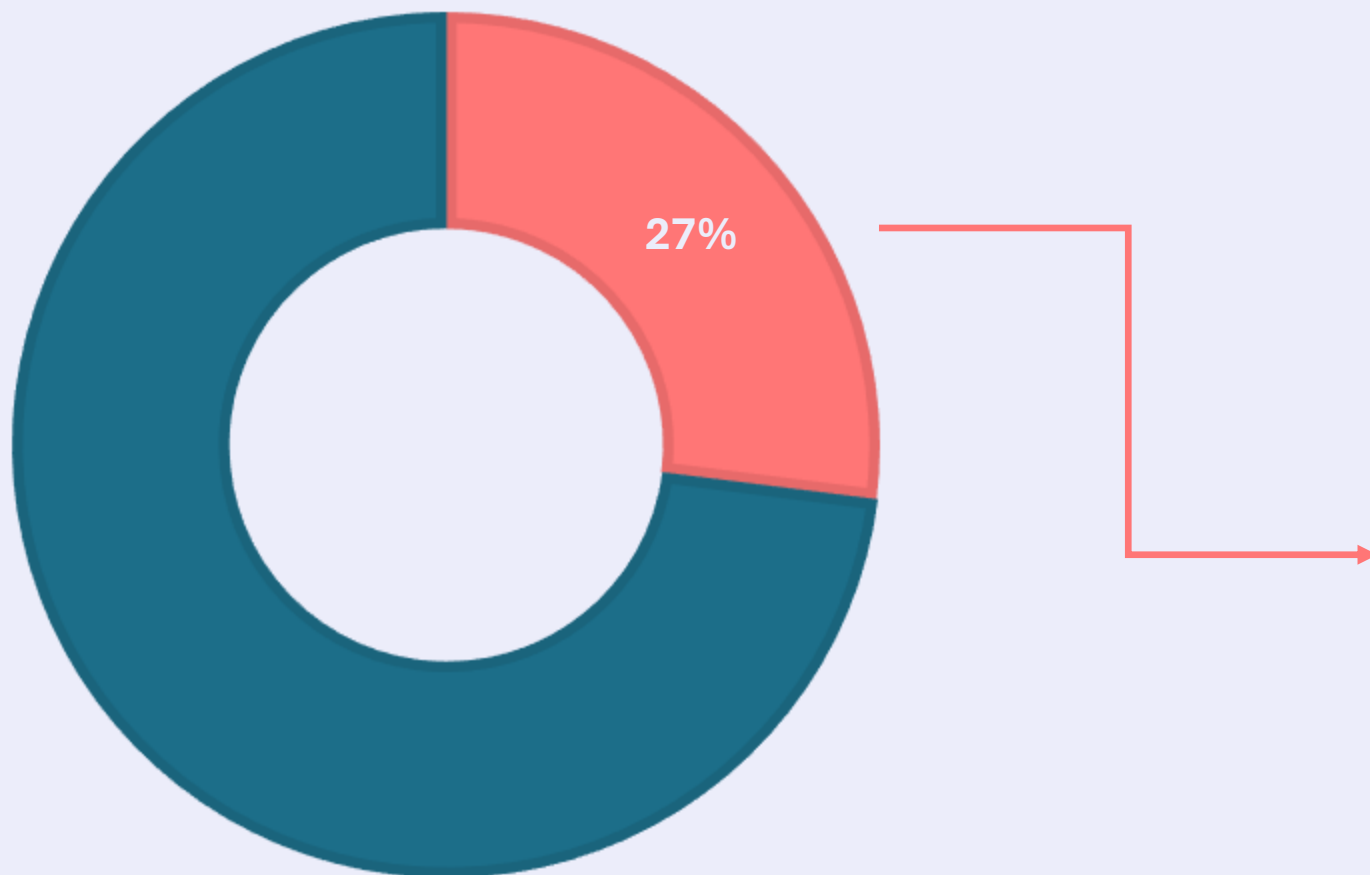
Én av tre mener hjelpetrequende eldre ikke blir godt ivaretatt i eldreomsorgen

- **2 %** er helt enig i at hjelpetrequende eldre blir godt ivaretatt i norsk eldreomsorg, mens **33 %** er ganske enig i påstanden.
- **30 %** er verken enig eller uenig. **27 %** svarer at de er ganske uenig i påstanden, mens **5 %** er helt uenig. **2 %** svarer vet ikke.
- Kvinner er i større grad enn menn uenig i at hjelpetrequende eldre blir godt ivaretatt i eldreomsorgen. Blant kvinner er **40 %** uenig i påstanden, mens blant menn er andelen **25 %**.

Brudd på rettigheter

Påstand 2: Jeg vet hvor jeg kan si ifra om brudd på eldre rettigheter i helse- og omsorgssektoren i min kommune.

Kun 27 % er ganske eller helt **enig** i at de vet hvor de kan si ifra om brudd på eldre rettigheter i helse- og omsorgssektoren i sin kommune.

Mange vet ikke hvor de skal si ifra om brudd på eldres rettigheter

- Nesten halvparten (**48 %**) av respondentene svarer at de er ganske eller helt **uenig** i at de vet hvor de kan si ifra om brudd på eldres rettigheter i helse- og omsorgssektoren i sin kommune.
- **7 %** er helt enig i påstanden, mens **20 %** er ganske enig i påstanden. **17 %** er verken enig eller uenig. **24 %** av respondentene svarer at de er ganske uenig i påstanden, og **24 %** er helt uenig. **7 %** svarer at de ikke vet.
- Andelen som vet hvor skal si ifra er større blant de eldre respondentene enn utvalget som helhet. Blant de over 60 år (n=463) er andelen som svarer enig i påstanden **39 %**.

Forventninger til fremtidens eldreomsorg

Påstand 3: Jeg tror at eldreomsorgen vil være i stand til å ivareta meg på en god måte om jeg får behov for hjelp når jeg blir gammel.

48 % svarer at de er ganske eller helt uenig.

26 % er verken enig eller uenig.

22 % er ganske eller helt enig.

Liten tro på fremtidens eldreomsorg

- Kun **3 %** er helt enig i påstanden «Jeg tror at eldreomsorgen vil være i stand til å ivareta meg på en god måte om jeg får behov for hjelp når jeg blir gammel». **19 %** er ganske enig.
- **26 %** er verken enig eller uenig i påstanden. **4 %** svarer at de ikke vet.
- **Nesten halvparten (48 %)** svarer at de er ganske eller helt uenig i at de tror at eldreomsorgen vil være i stand til å ivareta dem på en god måte om de får behov for hjelp når de blir gamle. **31 %** er ganske uenig i påstanden, mens **17 %** er helt uenig.

Ulike oppfatninger om fremtiden

- Troen på fremtidens eldreomsorg varierer med respondentenes alder og kjønn. Likevel er det flere som er uenig enn enig i påstanden i alle kjønn- og aldersgrupper.
- De eldste respondentene forventer i større grad enn utvalget som helhet at eldreomsorgen vil ivareta dem på en god måte. I aldersgruppen 60+ (n=464) er **30 %** ganske eller helt enig i påstanden. Samtidig svarer fortsatt **37 %** av de eldste respondentene at de er ganske eller helt uenig.
- Menn forventer i større grad enn kvinner at eldreomsorgen vil ivareta dem på en god måte. **27 %** av mannlige respondenter har svart at de er ganske eller helt enig i påstanden, mens tilsvarende tall for de kvinnelige respondentene er **18 %**. Samtidig svarer fortsatt **42 %** av menn at de er ganske eller helt uenig i påstanden, mens andelen blant kvinner er på **54 %**.

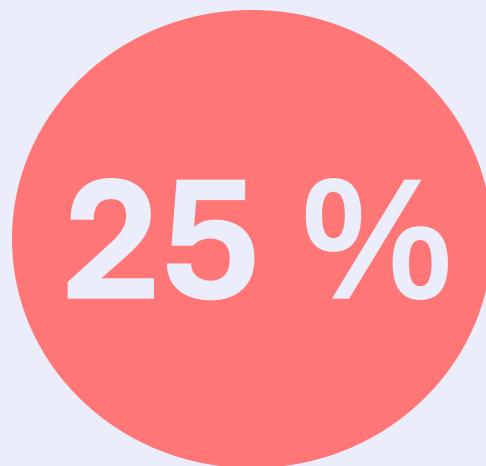

Tillit til at lovbrudd rettes opp

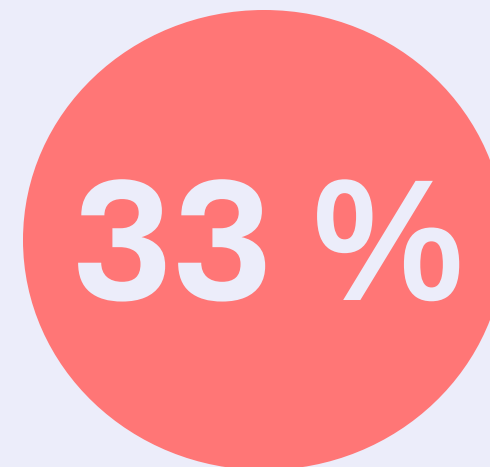
Påstand 4: Jeg har tillit til at myndighetene rydder opp når det avdekkes lovbrudd i eldreomsorgen.

40 % svarer at de er ganske eller helt uenig.

25 % er verken enig eller uenig.

33 % er ganske eller helt enig.

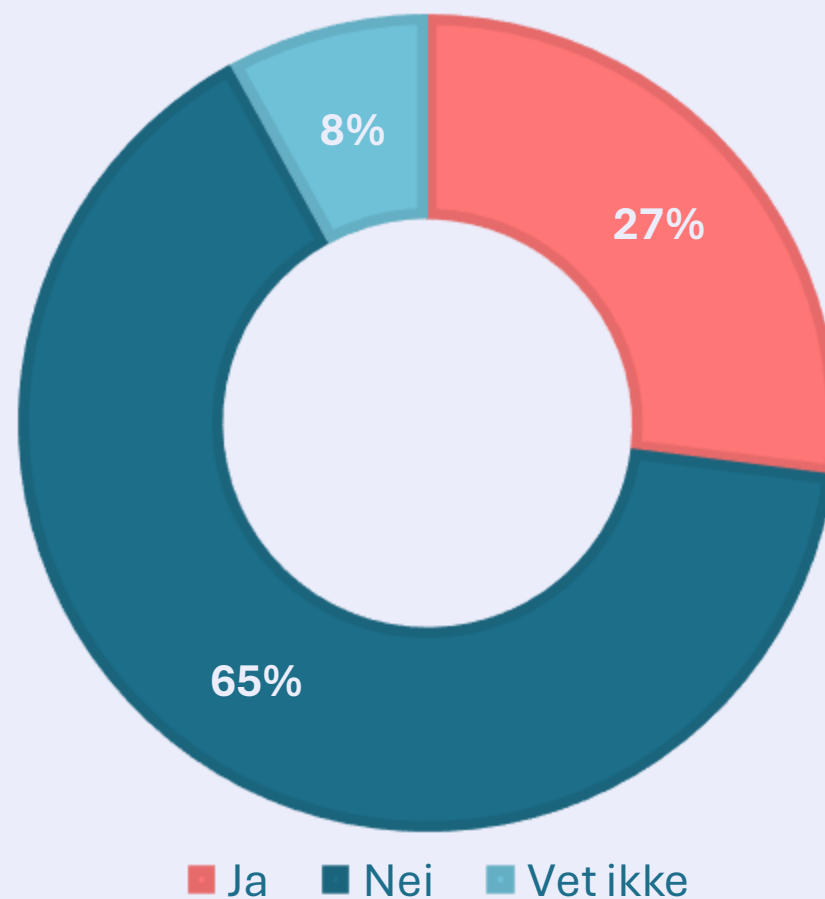
4 av 10 har i liten grad tillit til at lovbrudd rettes opp

- **5 %** svarer at de er helt enig i at de har tillit til at myndighetene rydder opp når det avdekkes lovbrudd i eldreomsorgen, mens **28 %** er ganske enig. **25 %** er verken enig eller uenig. **26 %** svarer at de er ganske uenig i påstanden, mens **14 %** er helt uenig. **2 %** svarer vet ikke.
- Tilliten til at myndighetene retter opp i lovbrudd er mindre blant respondentene som oppgir at de er pårørende. Blant respondentene som er pårørende (n=340), svarer **47 %** at de er ganske eller helt uenig i påstanden. Blant respondentene som ikke er pårørende (n=747), er andelen **37 %**.

Uverdig behandling i eldreomsorgen

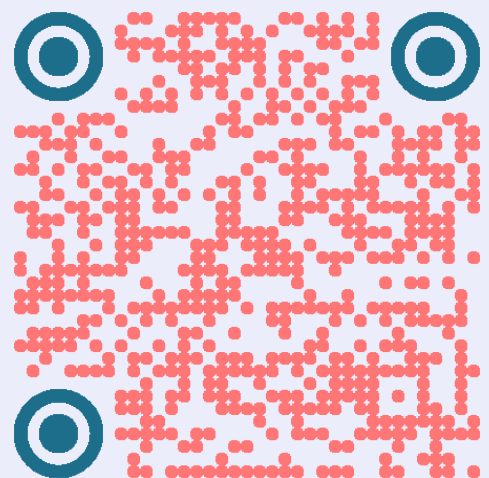
Spørsmål: Kjenner du til at noen i din omgangskrets har vært utsatt for uverdig behandling i eldreomsorgen?

Mer enn 1 av 4 kjenner til uverdigg behandling i eldreomsorgen

- **27 %** svarer at de kjenner til at noen i sin omgangskrets har vært utsatt for uverdigg behandling i eldreomsorgen.
- Kvinner rapporterer i større grad at de kjenner til tilfeller av uverdigg behandling i eldreomsorgen. Blant kvinner svarer **33 %** bekreftende, og **60 %** avkreftende. Blant menn svarer **22 %** bekreftende, mens **70 %** svarer avkreftende.
- Respondenter som svarer at de er pårørende til eldre (n=340) rapporterer i større grad at de kjenner til tilfeller av uverdigg behandling (**34 %**) enn de som ikke er pårørende (**25 %**, n=747).

Les mer om eldres **menneske-**
rettigheter på nhri.no.